

Araştırma Makalesi/Research Article

Edremit Kelebek Güvercinlerinin Morfolojik Karakterizasyonu

Hakan Erdem¹ Coşkun Konyal² Türker Savaş*¹

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootečni Bölümü, 17020, Çanakkale,

²Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lapseki Meslek Yüksekokulu Kimya ve Kimyasal İşleme Teknolojileri Bölümü, 17020, Çanakkale,

*Sorumlu yazar: tsavas@comu.edu.tr

Geliş Tarihi: 03.04.2018

Kabul Tarihi: 27.09.2018

Öz

Güvercinler, yüzyıllardır insanoğlunun en çok ilgi duyduğu hayvan türlerinden biridir. Bir ırk zengini olan güvercin türünün ülke, bölge hatta bir yöreye ait lokal ırkları bulunmaktadır. Bölgenin sahip olduğu ve kültürel mirasın bir parçası olan hayvan tür veya ırklarının devamlılığı muhafaza stratejilerinin geliştirilmesi ile mümkün olmaktadır. Bu çalışmada, Edremit ve civarında yetiştirildiği bilinen Edremit Kelebek güvercin ırkının bazı özelliklerinin tanımlanması amaçlanmıştır. Çalışmanın materyalini Edremit'te yetiştirilen 83 Edremit Kelebek güvercini oluşturmuştur. Güvercinlerde kantitatif ve kalitatif gözlemler gerçekleştirilmiştir. Renklerine göre Siyah Tel-Kuyruk, Mavi Tel-Kuyruk, Siyah Boyun, Sarı Boyun, Kırmızı Boyun, Mavi Boyun, Şeş ve Siyah olmak üzere çeşitli varyeteleri bulunan Edremit Kelebek güvercini uçuş stili, dönüş hareketi ve renk özellikleri nedeniyle yetiştirilmektedir. Edremit Kelebek güvercinlerinde boynun arka kısmı siyah, mavi veya kırmızı renkte olabileceği gibi tüm vücut aynı renkte de olabilir. Orta uzunlukta bir kuyruğa sahip olan Edremit Kelebek güvercini 13 ile 17 arasında değişen kuyruk teleğine sahiptir. Edremit Kelebekleri solo uçuşu olarak bilinirler. Çoklu uçuşlarda ise arı oğluna benzer şekilde karmakarışık uçarlar. Kanat vuruşları bir kelebeğin kanat vuruşlarını andırır. Uçuşları esnasında dönüş, kuşların gaga-kuyruk ekseninde kendi etraflarında dönmeleri ile gerçekleşir. Tanınması, muhafazası, devamlılığı bakımından Edremit Kelebek güvercinlerinin tescilli bir ırk haline gelmesi ülkemiz ve uluslar arası alanda lokal ırklarımızın yer edinmesi açısından önemli olacaktır.

Anahtar kelimeler: Irk, Uçuş, Hobi, Yerel, Güvercin.

Morphological Characterization of Edremit Kelebek Roller Pigeons

Abstract

Pigeons are one of the animal species that humans have been most interested in for centuries. The pigeons have local breeds belonging to the country, region or even a locality. In this study, it is aimed to define some traits of Edremit Kelebek Roller Pigeon breeding in Edremit and its thereabouts. The study material was 83 Edremit Kelebek Roller Pigeons breeding in Edremit. Quantitative and qualitative observations were made in pigeons. According to their colors, there are various varieties including. Edremit Kelebek Roller Pigeon is breeding due to flight style, turn motion and color characteristics. In Edremit Kelebek Roller Pigeons, back of the neck may black, blue, red or solid color. Edremit pigeons that have medium-length, tail have tail quill feather ranking from 13 to 17. Edremit pigeons are known solo flight. However, Edremit pigeon flies ruggedly as swarm of bees. It is flap as a butterfly flap. During their flight, the turn takes place when the birds rotate around their beak-tail axis. Recognition, conservation and continuity of the Edremit Kelebek Roller Pigeons to become a registered breed will be important in terms of locating our local breeds in our country and in the international arena.

Keywords: Breed, Flying, Hobby, Local, Pigeon.

Giriş

Günümüzde insanoğlu rutin hayat akışı dışında, gerek iş gerek insan ilişkilerinin getirmiş olduğu stresten arınmanın yollarını aramaktadır. Bu amaçla birçok kişi hobi amaçlı hayvan yetiştiriciliği yapmaktadır. Uzmanlar hobisi olan insanların psikolojilerinin daha sağlıklı olduğunu ifade etmektedirler. Hobi amaçlı yetiştirilen hayvanlar içerisinde güvercin en eski ve en popüler kuş türlerinden biridir. Güvercinin bir kültür takipçisi olduğu söylenmektedir. Yerleşik hayata geçen insanoğlunun “barınaklarında” kendisine yuvalanabileceği alternatif önemli bir niş bulmuş, böylelikle kendiliğinden insanlarla iç içe yaşamını sürdürmeye başlamıştır. Evcil güvercinin “atasının” kaya güvercini (*Columba livia*) olduğu kabul edilmektedir (Helms ve Brugmann, 2007). Güvercinlerin evcilleştirilme süreçleri tam olarak bilinmemektedir. Ancak evcil güvercin, M.Ö. 4500 yılından bu yana Ön ve Orta Asya’da bilinmektedir (Murton ve ark., 1972). Kültür tarihi içerisinde güvercinin çok

özel bir yeri bulunmaktadır (Haag-Wackernagel, 1998). Hz. Nuh'a suların çekildiğini, gagasında getirdiği zeytin dalı ile haber veren; İslam Peygamberinin düşmanlarını aldatan güvercindir. Güvercin neredeyse tüm çok tanrılı ve tek tanrılı dinlerde genellikle “iyi” olarak anılmaktadır. Birçok antik figürde ve duvar resimlerinde güvercin motifine rastlamak mümkündür. Güvercinin günümüzdeki yaygın kültürel değeri ise barış sembolü olarak görülmesidir.

Güvercinlerin ilk akla gelen özelliklerinden birisi yuvalarına bağlılıklarıdır. Romalıların, özellikle savaşlar esnasında haberleşmek için güvercinlerden yararlandıkları bilinmektedir. Bağdat halifeleri posta güvercinlerine çok değer vermişlerdir. Çin’de M.Ö. 300 yılında, tüm Çin’i kapsayan bir posta güvercini ağı kurulmuştur. Posta güvercinleri gerçek görevlerini İkinci Dünya Savaşı sonuna dek sürdürmüşlerdir. Günümüzde ise “küçük adamın yarış atı” olarak anılmaktadırlar. Birçok ülkede posta güvercini yarışları oldukça ilgi gören faaliyetler arasındadır. Posta güvercincilerinin merkezi Belçika’da olan Uluslararası bir federasyonları bulunmaktadır. Bu “sevdanın” büyüklüğüne örnek olması açısından, söz konusu federasyona üye Alman Posta Güvercini Yetiştiricileri Birliği’nin 75.000 aktif üyesi vardır. Alman posta güvercini yarışlarının en uzun etabı, yaklaşık 2000 km olan Barselona etabıdır.

Evcil güvercin, orijin türünden morfolojik ve fizyolojik anlamda büyük farklılıklar göstermektedir. Söz konusu bu çeşitlilik hobi amaçlı güvercin yetiştiriciliğinin yaygınlaşmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Günümüzde, ağırlıklı hobi amaçlı yetiştirilen 800 civarında güvercin ırkı bulunmaktadır (Vogel ve ark., 1998). Bu ırklara ait güvercinlerin morfolojilerinin birbirinden farklılıkları birçok kuş türü arasındaki farklılıktan daha fazladır. Güvercinler bu çeşitlilikleri nedeniyle Darwin tarafından doğal seçim ilkesini açıkladığı kitabında örnek olarak kullanılmışlardır (Darwin, 1984). Öte yandan geçmişten bu yana güvercin birçok insanın estetik duygularını tatmin edegelmiştir. Bunun dışında güvercin yetiştiriciliği sosyalleşmenin çok önemli bir aracıdır. Edremit Kelebek Güvercinlerinin kökenleri hakkında yeterli yazılı bilgi bulunmamaktadır. Yazılı olarak ancak yakın tarihe ilişkin bazı kısıtlı bilgilere ulaşılabilmektedir. Karasuluoğlu ve Kılıç (2002) Edremit’te güvercin yetiştiriciliğini ve Edremit Kelebeğinin tarihini ancak 1940 yılına kadar geriye takip edebilmişlerdir. Kılıç (tarihsiz), yaşlı güvercincilerden elde edilen bilgilere dayanarak Edremit Kelebeğinin Selanik göçmenleri tarafından getirilen güvercinlerin yerel güvercinlerle melezlenmelerinden köken aldıklarına inanıldığını bildirmektedir. Öte yandan aynı yazar 15. yüzyılda söylenmiş gazellerde geçen bazı ifadelerin, yine 18. yüzyılda yaşamış Edremitli bazı şairlerin gazellerinde “dönen” güvercinlerden bahsedildiğini rapor etmektedir. Muhtemelen Edremit Kelebek güvercinlerinin tarihi oldukça eskiye dayanmaktadır. Zira Edremit Kelebeği benzeri güvercin ırklarına Batı Anadolu dışında rastlanmamaktadır. Batı Anadolu’nun farklı kentlerinde güvercin yetiştirilenlerle yapılan sohbetlerden edinilen izlenim, bilakis Selanikli göçmenlerin getirdiği “dönücü” güvercin ırklarının Anadolu’dan Balkanlara geçen Türkler tarafından götürülmüş olduğuna dair şiddetli şüphe uyandırmıştır.

Tüm bu nedenlerle güvercin ırklarının kültürel birer miras olduklarını kabul etmek gerekir. Bu açıdan bu ırkların korunmaları çok önemlidir. Bu çalışmada, çok uzun süredir Edremit ve civarında yetiştirildiği bilinen Edremit Kelebek güvercini ırkının bazı özelliklerinin tanımlanması amaçlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Çalışma materyalini farklı renk ve tiplerde toplam 83 Edremit Kelebek güvercini oluşturmuştur. Materyale ilişkin ayrıntılı bilgi Çizelge 1’de sunulmuştur. Yetiştiriciler Edremit’te ikamet eden kuşçular arasından rastgele seçilmişlerdir. Bazılarının kümeslerine gidilmiş ve mevcut ergin Edremit Kelebek güvercinlerinde ölçümler gerçekleştirilmiştir. Bazı yetiştiriciler ise kuşlarının bir kısmını Edremit Kanarya ve Güvercin Sevenler Derneği Lokali’ne getirmişler, ölçümler burada yapılmıştır. Materyali oluşturan kuşlarda Vücut Uzunluğu, Gaga Uzunluğu, Kanat Açıklığı, Tarsus, Kuyruk Uzunluğu elektronik kumpas ve şerit metre kullanılarak ölçülmüş, canlı ağırlıklarının belirlenmesi için tartım yapılmıştır. Ayrıca kuyruk telek sayısı belirlenmiş, kuyruk üstü yağ bezesi olup olmadığı kontrol edilmiştir. Morfometrik ölçüme ilişkin ayrıntı Şekil 1’de verilmiştir.

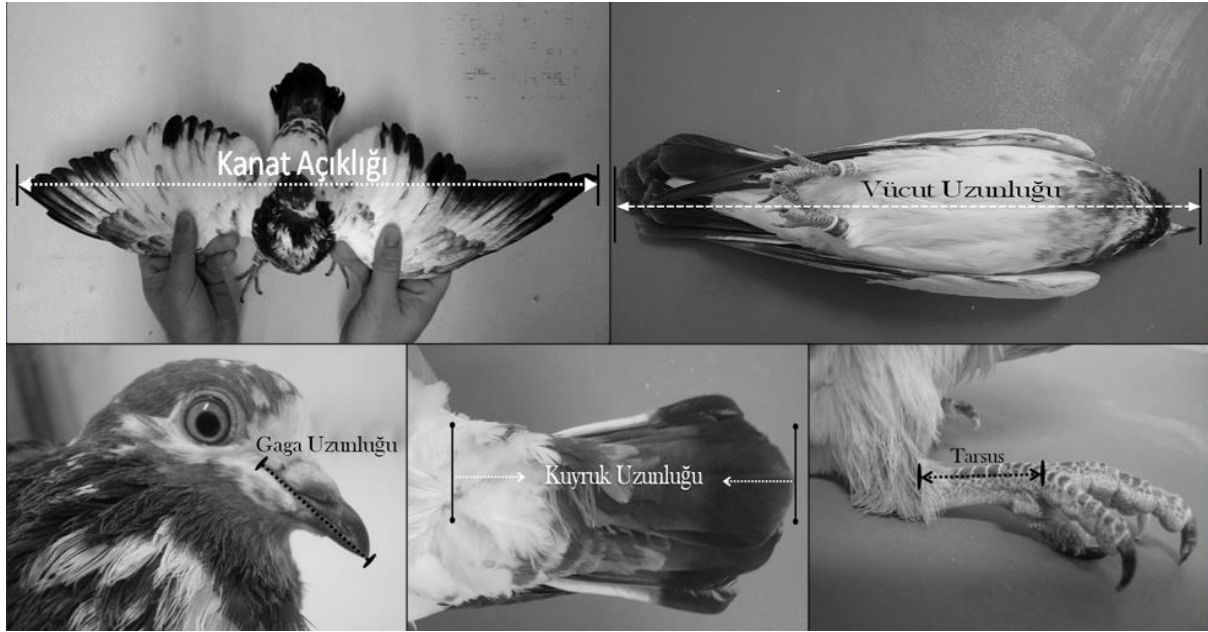
Yukarıdaki işlemler dışında Edremitli güvercin severler ile görüşülerek, Edremit Kelebek güvercinine ilişkin tip, renk ve uçuş özellikleri hakkında sorular sorulmuş, bunlara ilişkin notlar alınmıştır. Morfolojik özellikler ile canlı ağırlığa ilişkin değerler tepe ve cinsiyetlere göre tanımlayıcı istatistikler şeklinde sunulmuştur. Ayrıca; yetiştirici, tepe ve cinsiyet etmenleri ile bunların tüm etkileşimlerinin yer aldığı bir istatistiksel model ile varyans analizi gerçekleştirilmiştir. Verilerin

işlenmesinde Excel programından ve SAS (1996) paket programından; istatistiksel olarak değerlendirilmelerinde yine aynı paket programdan yararlanılmıştır.

Çizelge 1. Ölçüm yapılan materyale ilişkin istatistik

Yetiştirici	Cinsiyet		Tepe		Renk Varyetesi							
	Dişi	Erkek	Tepesiz	Tepeli	SiTK	MTK	KB	MB	SaB	SiB	ŞEŞ	DSi
Yetiştirici 1	1	2	3	0	3	-	-	-	-	-	-	-
Yetiştirici 2	7	9	5	11	2	2	4	3	2	3	-	-
Yetiştirici 3	3	4	3	4	-	-	1	-	4	1	1	-
Yetiştirici 4	6	6	5	7	2	-	2	-	5	3	-	-
Yetiştirici 5	6	8	9	5	4	-	1	-	2	4	3	-
Yetiştirici 6	3	2	3	2	5	-	-	-	-	-	-	-
Yetiştirici 7	1	7	6	2	1	-	1	-	-	2	2	2
Yetiştirici 8	7	5	6	6	2	-	2	-	4	4	-	-
Yetiştirici 9	1	1	1	1	-	-	-	-	2	-	-	-
Yetiştirici 10	1	3	4	0	4	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	36	47	45	38	23	2	11	3	19	17	6	2

SiTK: Siyah tel kuyruk; MTK: Mavi tel kuyruk; KB: Kırmızı boyun; MB: Mavi boyun; SaB: Sarı boyun; SiB: Siyah boyun; ŞEŞ: Kaplan; DSi: Siyah

Şekil 1. Morfometrik ölçümler

Bulgular

Kantitatif Bulgular

Tepesiz dişi Edremit Kelebeği güvercinlerine ait morfolojik özellikler ile canlı ağırlığa ilişkin ortalama, standart sapma ile en düşük ve en yüksek değerler Çizelge 2’de verilmiştir. Tepesiz dişilerde, morfolojik ölçümlerin tamamında varyasyonun oldukça dar olduğu görülmektedir. Bulgular en yüksek varyasyonun canlı ağırlıkta olduğuna işaret etmektedir. Tepeli dişi Edremit Kelebek güvercinlerinde bazı morfolojik özellikler ve canlı ağırlığa ait ortalama, standart sapma, en yüksek ve en düşük değerler ise Çizelge 3’de sunulmuştur. Tarsus ve gaga uzunluğu haricinde diğer özellikler bakımından en düşük değerler bu grupta gözlenmiştir. Bu grubun diğer gruplardan belirgin bir farkı canlı ağırlıklarındaki çok yüksek varyasyondur.

Çizelge 4’de Tepesiz erkek güvercinlere ait özellikler özetlenmiştir. Bu grup ise Tarsus uzunluğu özelliği hariç diğer özellikler bakımından en yüksek değerlere sahip gruptur. Tepesiz erkeklerin tarsus uzunluğu bakımından da, diğer gruplara göre varyasyonu biraz daha yüksektir. Tepeli

erkek Edremit Kelebeklerine ait bazı özelliklerin ortalamaları, standart sapmaları, en yüksek ve en düşük değerleri Çizelge 5’de verilmiştir. Bu grupta da özellikler bazında varyasyon diğer gruplarla benzerdir. Genellikle değerler dişilerden biraz daha yüksek iken, tepesiz erkeklerden biraz daha düşüktür.

Çizelge 2. Tepesiz dişi güvercinlerde seçilmiş morfometrik özelliklere ilişkin ortalama, standart sapma, en düşük ve en yüksek değerler

Özellik	N	Ortalama	Standart Sapma	En Düşük	En Yüksek
Vücut Uzunluğu, cm	20	35,21	0,94	33,7	37,3
Gaga Uzunluğu, mm	20	23,65	1,05	22,1	25,7
Kanat Açıklığı, cm	20	65,34	1,73	63,0	68,7
Tarsus, mm	20	26,72	1,74	22,7	29,0
Kuyruk Uzunluğu, cm	20	13,17	0,81	12,0	14,9
Kuyruk Telek Sayısı	20	14,70	0,86	14,0	17,0
Canlı Ağırlığı, g	20	310,50	28,21	270,0	360,0

Çizelge 3. Tepeli dişi güvercinlerde seçilmiş morfometrik özelliklere ilişkin ortalama, standart sapma, en düşük ve en yüksek değerler

Özellik	N	Ortalama	Standart Sapma	En Düşük	En Yüksek
Vücut Uzunluğu, cm	16	34,91	0,74	33,5	36,4
Gaga Uzunluğu, mm	15	23,36	1,04	22,0	26,4
Kanat Açıklığı, cm	16	64,18	1,71	60,2	67,6
Tarsus, mm	16	26,43	1,12	24,6	28,7
Kuyruk Uzunluğu, cm	16	12,79	0,55	12,1	14,2
Kuyruk Telek Sayısı	16	14,63	0,89	14,0	16,0
Canlı Ağırlığı, g	16	296,25	99,03	190,0	364,0

Çizelge 4. Tepesiz erkek güvercinlerde seçilmiş morfometrik özelliklere ilişkin ortalama, standart sapma, en düşük ve en yüksek değerler

Özellik	N	Ortalama	Standart Sapma	En Düşük	En Yüksek
Vücut Uzunluğu, cm	25	36,04	0,89	34,40	37,80
Gaga Uzunluğu, mm	25	23,80	1,58	20,96	28,55
Kanat Açıklığı, cm	25	66,68	1,25	63,50	68,60
Tarsus, mm	25	26,22	2,61	17,68	30,20
Kuyruk Uzunluğu, cm	25	13,54	0,78	12,20	16,00
Kuyruk Telek Sayısı	25	14,81	0,88	14,00	16,00
Canlı Ağırlığı, g	24	339,25	17,65	286,00	366,00

Çizelge 5. Tepeli erkek güvercinlerde seçilmiş morfometrik özelliklere ilişkin ortalama, standart sapma, en düşük ve en yüksek değerler

Özellik	N	Ortalama	Standart Sapma	En Düşük	En Yüksek
Vücut Uzunluğu, cm	22	35,89	1,28	33,60	38,90
Gaga Uzunluğu, mm	22	23,30	1,32	19,01	24,66
Kanat Açıklığı, cm	22	65,98	2,22	61,00	70,20
Tarsus, mm	22	27,56	1,97	23,39	31,15
Kuyruk Uzunluğu, cm	22	13,56	0,59	12,30	15,20
Kuyruk Telek Sayısı	22	14,59	0,79	13,00	16,00
Canlı Ağırlığı, g	22	334,27	27,34	288,00	392,00

Çalışmada ele alınan morfolojik özellikler ile canlı ağırlığa ait tanımlayıcı istatistiklere göre bu kuşların orta boy güvercin ırklarından oldukları söylenebilir. Gaga uzunlukları bakımından uzun sayılabilecek değerlere sahiptirler. Vücut büyüklüklerine göre kanat genişlikleri değerleri oldukça yüksektir. Kuşlarda kuyruk üstü yağ bezesine rastlanmamıştır.

Çizelge 6’da Edremit Kelebeğinde ele alınan özelliklerin değişimine neden olabilecek olası etmenlerin etkilerine ilişkin istatistiksel değerlendirme verilmiştir. Buna göre gaga uzunluğu ve kuyruk telek sayısı bakımından ana etki ve etkileşimler istatistiksel açıdan önemli değilken ($P>0,05$), canlı ağırlık ve kanat açıklığı üzerinde tüm ana etkiler istatistiksel olarak önemli bir etkiye sahiptir ($P\leq 0,05$). Yetiştiricilere göre farklılık, cüseyi ilgilendiren özelliklerde görülmektedir. Muhtemelen farklı bakım ve besleme koşullarının hayvanların büyümelerini farklı etkilemesi nedeniyle böyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Tepeli ve tepesiz kuşlar arasında kanat açıklığı, kuyruk uzunluğu ve canlı

ağırlık bakımından istatistiksel anlamda önemli fark bulunmaktadır. Bu özellikler bakımından tepesiz kuşlar tepelilerden biraz daha büyük değerlere sahiptir. Muhtemelen tepe diğer “gösterişli” özellikleri örtetek yetiştirici beğenisinde daha ön plana çıkmaktadır. Tepeli kuşlarda irilik, yetiştirici beğenisi bakımından ikinci plana itilmiş görünmektedir. Yine cüsse özellikleri bakımından, cinsiyetler arasında da bir fark bulunmaktadır. Beklendiği gibi dişi kuşlar, erkeklere göre biraz daha küçüktür.

Çizelge 6. Yetiştirici, tepe ve cinsiyet faktörleri ile etkileşimlerine ilişkin etkinin şanstan ileri gelme olasılıkları (P)

Özellik	Y	T	C	YxT	YxC	TxC	YxTxC
Vücut Uzunluğu	<0,0001	0,0924	0,0002	0,9075	0,4977	0,4001	0,7899
Gaga Uzunluğu	0,8156	0,4609	0,5445	0,9461	0,2737	0,6367	0,8091
Kanat Açıklığı	0,0515	0,0332	<0,0001	0,2594	0,1782	0,1147	0,0949
Tarsus	0,6261	0,5417	0,9117	0,1810	0,0057	0,1293	0,0189
Kuyruk Uzunluğu	0,0191	0,0384	0,0005	0,2505	0,7983	0,3454	0,9747
Kuyruk Telek Sa.	0,5071	0,7919	0,8277	0,4835	0,7286	0,5342	0,8306
Canlı Ağırlığı	0,0339	0,0114	<0,0001	0,2459	0,8125	0,4069	0,2317

Y: Yetiştirici; T: Tepe; C: Cinsiyet

Kalitatif Gözlemler

Tüy Rengi

Bu çalışma kapsamındaki güvercin materyali olan Edremit Kelebeklerinin %28’i siyah tel kuyruktur (Şekil 2). Tel kuyruk olarak anılan kuşlarda kuyruk teleklerinin ortasındaki tüyler renkli, hayvanın vücudunun diğer kısmı ise beyazdır. Çalışma kapsamındaki kuşların %2’si mor tel kuyruktur. Mor tel kuyruk olarak isimlendirilen güvercinlere, siyahlara göre belirgin olarak daha nadir rastlanmaktadır (Şekil 3). Mor olarak isimlendirilen renk diğer birçok ırkta mavi adıyla anılan renktir.

Şekil 2. Siyah tel kuyruk Edremit Kelebekleri

Şekil 3. Mor tel kuyruk Edremit Kelebekleri

Ölçüm yapılan kuşların %20’si siyah boyun Edremit Kelebekleridir (Şekil 4). Bu kuşlarda boyun başlangıcından kafa başlangıcına kadar olan kısım siyah, vücudun geri kalan kısmı ise beyazdır. Göğüs ve boğazın da beyaz olması özellikle arzulanır.

Şekil 4. Siyah boyun Edremit Kelebekleri

Şekil 5. Sarı boyun Edremit Kelebekleri

Sarı boyun Edremit Kelebekleri materyal olarak kullanılan kuşların %23’ünü oluşturmuşlardır (Şekil 5). Bunlarda boyundaki renkli kısmın dağılımı siyahlardaki gibidir, ancak renk sarımsı turuncudur. Kırmızı boyun olarak isimlendirilen kuşların ölçüm yapılan kuşlar içerisindeki oranı ise % 13’dür (Şekil 6). Bunlarda da boyundaki renkli kısmın dağılımı siyahlardaki gibidir. Ancak, renk adından da anlaşılacağı gibi koyu kırmızıdır (kahverengimsi kırmızı). Ölçüm yapılan kuşların %4’ünü mor boyun Edremit Kelebekleri oluşturmuştur (Şekil 7). Edremit Kelebek güvercininde mor tabiri,

diğer birçok ırkta mavi rengin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Ölçüm yapılan güvercinlerin %7'si şeş tabir edilen, beyaz üzerine büyük siyah lekeler şeklindeki renklenme gösteren Edremit Kelebekleridir (Şekil 8).

Şekil 6. Kırmızı boyun Edremit Kelebekleri

Şekil 7. Mavi boyun Edremit Kelebekleri

Şekil 8. Şeş Edremit Kelebekleri

Şekil 9. Siyah (arap) Edremit Kelebekleri

Çalışmaya konu olan düz siyah (Arap) renkli Edremit Kelebeği güvercinlerinin oranı ise %2 dolayındadır (Şekil 9). Bunların dışında az sayıda da olsa beyaz ya da düzensiz renk dağılımı gösteren alaca Edremit güvercinlerine rastlanabildiği yetiştiricilerce dile getirilmiştir.

Göz rengi

Edremit Kelebeklerinde göz rengi, temel tüy rengi beyaz olanlarda genellikle siyahtır. Düz siyahlarda (Arap) ve şeşlerde göz açık renklidir. Çok açık yeşilimsi beyaz, etrafı pembemsi göz rengi “çakır” olarak isimlendirilir. Temel rengi beyaz olanların bazılarında da çakır gözlülere rastlanabilir. Bunların dışında bir gözü siyah diğeri çakır ya da gözlerinin yarısı siyah yarısı çakır olan kuşlara da rastlamak mümkündür.

Şekil 10. Siyah göz rengi

Şekil 11. Çakır göz rengi

Tepe

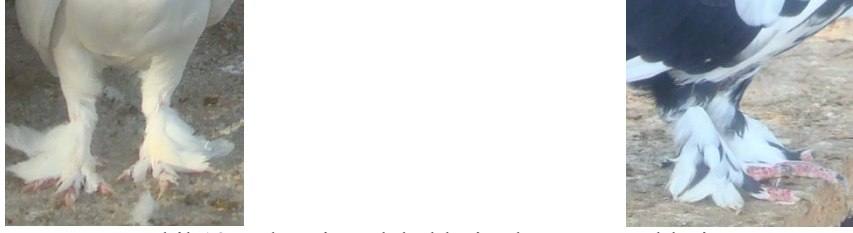
Edremit kelebeği kuşlar hem tepeli hem de tepesiz olabilmektedir. Özellikle son yıllarda tepeli kuşlar popülarite kazanmıştır. Bu çalışmaya konu olan kuşların %46'sı tepeli Edremit Kelebekleridir. Edremit kelebeklerinde tepe çok büyük olmamakla birlikte, tepe başlangıcı enseyi güzelce kaplamaktadır. Enseden itibaren yukarıya dönen tüylerin uçları hayvanın başının en üst noktası ile aynı yüksekliktedir.

Şekil 12. Edremit Kelebekleri'nde tepe örnekleri

Paça

Edremit Kelebekleri'nin tamamı paçalıdır. Paçanın mümkün olduğunca parmakları örtmesi arzulansa da çok uzaması istenmez. Bazı kuşlarda tarsalı kaplayan tüyler yanlara doğru uzayabilir. Bu tür paçalara kılıç paça adı verilir.

Şekil 13. Edremit Kelebekleri'nde paça örnekleri

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada Edremit Kelebek Güvercinlerinde erkeklerde vücut uzunluğu yaklaşık 36 cm, dişilerde 35 cm olarak tespit edilmiştir. Özbaşer ve ark. (2016)'nın filo güvercinleriyle yapmış oldukları çalışmada vücut uzunlukları bu güvercinlerle benzerlik gösterse de filo güvercinlerinde canlı ağırlığın erkeklerde 432,42 g dişilerde 425,27 g olması Edremit Kelebeğinin bu kuşlara göre daha küçük bir yapıda olduğunu göstermektedir. Bir başka çalışmada Posta güvercinlerine ait vücut uzunluğu 32,16 cm canlı ağırlık ise 390,90 g olarak tespit edilmiştir (Üçtepe, 2011). Trakya Makaracısıyla benzer vücut uzunluklarına sahip olan Edremit Kelebeği bu kuşlara göre daha kısa bir bacak yapısına sahiptir (Soysal ve ark., 2011). Savaş ve ark. (2007)'nin yapmış oldukları çalışmada orta uzunlukta bir gagaya sahip olan İngiliz Tippler güvercinlerinin ortalama 18,9 mm, kısa gagalı güvercin olan Baska kırmalarının ortalama 11,1 mm uzunlukta bir gagaya sahip olduklarını bildirmişlerdir. Edremit Kelebeklerinin ise gaga uzunluğu yaklaşık 23 mm olarak tespit edilmiştir. Edremit Kelebek Güvercini kanat açıklığı 64-66 cm civarındadır. Güvercinler ile yapılan morfoloji çalışmalarında kanat açıklığı Trakya Makaracısı için 67,32 cm, Muğla Güvercini için 61,64 cm, Filo güvercinlerinde 67,67 cm dir (Soysal ve ark., 2011; Anonim b; Özbaşer ve ark., 2016).

Evcil hayvan türlerinde genetik çeşitliliğin muhafazasına ilişkin ilgili literatürde çokça bilgi bulunabilir. Ancak bu güne değin evcil türler içerisinde tanımlanabilmiş genotip sayısının da çok az olduğu ifade edilmelidir. Gerek çiftlik hayvanı türleri gerek diğer evcil türler bakımından henüz tanımlanmamış birçok yöresel genotip bulunmaktadır. En hassas düzeyde genetik tanımlamanın moleküler yöntemlerle yapılabilmesine karşın, yöntemlerin pahalı oluşu ve kullanımının yaygın olmayışı nedeniyle şu anda genotip tanımlanmasına yönelik klasik yöntemler kullanılmak durumundadır. Evcil türler içerisinde hayvansal üretim amaçlı kullanılan türler daha yoğun olarak çalışılmıştır. Ancak "ürünleri" ile insanın farklı gereksinimlerini doyuran (estetik, merak vb.) evcil türlerde genotip tanımlamaları henüz başlangıç aşamasındadır. Ülkemizde Trakya Makaracısı, Muğla Dalıcı Güvercini, Bursa Oynarı ve Alabadem tanımlanmış güvercin genotipleridir (Anonim a) . Evcil hayvan türleri genotiplerinin kültürel miras olmaları ve geleceğe en iyi şekilde aktarılmaları gerekliliğinden hareketle, bu çalışmaların hızlanarak devam etmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

- Anonim a, Tescil Edilen Irklar (b.t.). <http://www.genbis.org/tescil-edilen-irklar> (Erişim tarihi: 10 Mart 2018)
Anonim b, Muğla Güvercin Kitapçığı (b.t.), https://www.mugla.bel.tr/uploads/sayfatr/guvercin_kitapcigi.pdf (Erişim tarihi: 10 Mart 2018)
Darwin, C., 1984. Türlerin Kökeni. Dördüncü Baskı, Çeviren Ö. Ünal. Şahin Matbaası, s. 392, İstanbul.

- Haag-Wackernagel, D., 1998. Die Taube. vom heiligen Vogel der Liebesgöttin zur Strassentaube. Schwabe & Co. AG, Verlag, Basel, s. 245.
- Helms, J. A., Brugmann, S. A., 2007. The origins of species specific facial morphology: the prof is in the pigeon. *Integrative and Comparative Biology*. 47(3):338–342.
- Karasuluoğlu, K., Kılıç, N.O., 2002. Edremit’te Güvercincilik. Edremit Belediyesi Kültür Yayını 5, İstanbul
- Kılıç, N.O, tarihsiz. Edremit Güvercini. Yayınlanmamış notlar.
- Murton, R. K., Thearle, R. J. P., Thompson, J., 1972. Ecological studies of the Feral Pigeon, *Columba livia* var. 1. Population, breeding biology and methods of control. *J. Appl. Ecol.* 9: 835-874.
- Özbaşer, F.T., Atasoy, F., Erdem, E., Güngör, İ., 2016. Filo Güvercinlerinde (*Columba livia domestica*) bazı morfolojik özellikler. *Ankara Üniv. Vet. Fak. Derg.* 63, 171-177, 2016.
- SAS Institute Inc., 1996. User’s Guide. Version 6.07, Cary, NC, USA.
- Savaş, T., Konyalı, C., Tölu, C., Konyalı, A., Pala, A., Yurtman, İ.Y., 2007. Kısa gagalı bir güvercin ırkında yavru büyütme, baş-gaga morfolojisi ve yem tüketme davranışı arasındaki ilişkiler. V. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi, Van, Türkiye, 5-8 Eylül 2007, ss.33-35.
- Soysal, M.İ., Gürcan, E.K., Akar, T., Alter, K., Genç, S., 2011. Trakya’da yetiştirilen trakya makaracı güvercin ırkının çeşitli morfolojik özelliklerinin saptanması. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*. 2011 8(3):61-68.
- Üçtepe, A., 2011. Güvercinlerde Takla Davranışı ile Beyin Morfolojisi ve Histolojisi Arası İlişkiler. ÇOMÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 46 s.
- Vogel, C., Vogel, M., Detering, W., Löffler, M., 1998. Tauben. Behtermünz Verlag, Berlin, s. 539.